

הדף היומי

אחלי בעזרת החונן תובנות, בסיכום ועיון למסכת שבועות

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת שבועות - דף ב

עיונים על הדף

קרבן ראש חודש בראש השנה.

אמרין או דילמא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. (לכאורה מדברי הש"ס מתבאר לפי פשוטו שהקריבו קרבן ראש חודש בראש השנה, שאל"כ מה הכוונה כיון שחלוקין במוספין, לכאורה ברור שהקריבו ר"ח בראש השנה, ודנו לגבי דיני הזכרת המאורע אם יוצאים ידי חובה בדינו של השני). ביאור הספק, צריכים אנו להזכיר כל אחד בנפרד, ונזכיר ר"ח בתפילות ר"ה. או היות והתורה הגדירה גם את ר"ח וגם את ר"ה בתור "יום זכרון" שהרי כתוב בר"ה "יום הזכרון" וכתוב בר"ח "והיו לכם לזכרון". א"כ מספיק להזכיר פעם אחת זכרון, ויעלה גם לר"ה וגם לר"ח.

פסק המחבר (תקצא, ג) "צריך לומר את מוספי יום הזכרון כדי לכלול גם מוסף ר"ח. וגם ביום השני יאמר את מוספי". ע"כ. ל. ביאור דברי המחבר, היות וגם ר"ח וגם ר"ה נקראים יום זכרון, לכן אומר "מוספי" בלשון רבים. ואומר המחבר, שגם ביום השני יאמר "מוספי" ולא יאמר בלשון יחיד "מוספי", מסביב הבאר הגולה, (שם) כי יש כלל שאין אלול מעובר, כלומר שמצד האמת היום השני הוא ודאי לא ר"ח. א"כ מדוע נצריך לכלול גם ר"ח וגם ר"ה. זה הרי לא ר"ח, א"כ מספיק לומר "מוספי" בלשון יחיד בלבד? אומר המ"ב (שם סק"ו) בכ"ז אומרים בלשון של רבים, כדי שלא יבאו לזלזל ביום השני.

כתב המטה אפרים (שם ה-ו) "צריך לומר את מוספי יום הזכרון הזה נעשה כו', כי במלת יום הזכרון נכלל גם ראש חדש וכוללן שיעור דראש חדש ושיעור דראש השנה במלת מוספי. וכן מסימין אף על פי שאין מעברין אלול לעולם. ואם טעה ואמר השנה אפרים ואת מוספי אף על פי שאין מעברין אלול לעולם. ואם טעה ואמר את מוספי, אף על פי שכבר חתם הברכה, צריך לחזור לראש הברכה. ודוקא ביום ראשון אבל ביום שני אין צריך לחזור אפילו לא חתם הברכה. ומכל שכן שאין צריך להחזיר לשליח צבור אם טעה ביום שני, וגם בארץ ישראל אומרים ביום שני את מוספי (מהגנו להזכיר פסוקי קרבנות מוספין של ראש השנה שהם במקום הקרבת הקרבנות אבל לא פסוקי ראש חדש רק אומר פסוקי ראש השנה ואחר כך אומר ומנחתה כו' ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן מלבד עלת החדש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה לריח ניחח אשה לה' ואחר כך מתחיל עלינו כו'. ובקצת קהלות באשכנז נוהגין לומר ושיעור לכפר מלבד עלת החדש ומנחתה ושיעור לחטאת ונסכיהם כמשפטם ושני תמידים כהלכתם. וכל מקום יגבד כמנהגו)

ולמעשה, אם אמר ביום הראשון "מוספי" ולא "מוספי", צריך לחזור, מחמת ההלכה שצריך לכלול ר"ח בתפילות ר"ה. אולם אם ביום השני טעה, ואמר "מוספי" ולא "מוספי", אין צריך לחזור. ועי' שם בשעה"צ (אות ו') שאף מה שאמרנו, שביום הראשון אם אמר מוספי ולא מוספי צריך לחזור, זה רק קודם שסיים הברכה. אולם אם סיים, אין לחזור.

נחלקו במשנה התנאים איזה קרבנות מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו באופנים שונים של העלם וידיעה. עי' סיכום הדף את השיטות.

כמי ההלכה במחלוקת הנזכרת, כתב הרמב"ם בפהמ"ש (לפנינו נדפס במשנה ד) "ומחלוקת זה לא נאמר בו הלכה כדברי פלוני, לפי שהוא דבר חוזר אל השם יתברך, ואמנם הם חולקים בהיקש וראיות מהפסוקים, אין זה מקום לזכור ענייני ההיקש בהם, וכבר ביארנו שכל סברא מן הסברות שאינה באה לידי מעשה מן המעשיות שפול בו מחלוקת בין החכמים לא נאמר בו הלכה כפלוני". ושאלו בצרור הכסף (נדפס בליקוטים על הרמב"ם מהדורת הרב פרנקל), חסדי דוד על התוספתא כאן, ובחזון יחזקאל כאן, שהרמב"ם בהלכות שגות ב, יא פסק כרבי יהודה.

במסכת ראש השנה (ה, ב) נחלקו בעלי התוס' בהגדרת "בכסה ליום חגנו" וכך הביאו שם בתוד"ה שחודש "והר"ר משולם מפרש שהחדש מתכסה בו שאין חטאת ר"ח קרב בראש השנה כדכתיב "מלבד עולת החדש ומנחתה" ולא כתב מלבד חטאת ועולה. והקשה לו ר"ת דבריש תוספתא דשבועות תניא (ל') שעירים מקריבים ישראל בכל שנה וחשיב י"ב בראשי חדשים, ובאופן דמוסף דר"ה וחיות אשר הנה מרובעות יסד ר"א הקלירי מוספי חדש עשתי עשרה, דהיינו פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר לכפר.

והשיב לר"ת, שלא אמר שאין בו מוסף, אלא מתכסה, שלא הזכיר הכא חטאת בקרא דמלבד, כמו שהזכיר עולה. ועוד פי' מתכסה שאין מזכירין מוסף של ר"ח בתפלה, משום דאמר' רשב"ג הל" בריה דבסיס קליה עייל קמי תיבותא כי מטי לראשי חדשים אישתיק ולא רצה לאמרו, פי' דמוטב שיבא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבא חייב ויכפר על הזכאי, פירוש ההוא דר"ח קרוי חייב משום דאמר' אמר הקב"ה הביאו כפרה וכו' ע"כ. ור"ת רגיל להזכיר ולומר מלבד עולת החדש ולסיים ושני שעירים לכפר חד דר"ח וחד דר"ה.

עלה לנו מדברי התוס', ב' דברים א. היה ה"א שנחלקו ר"ת ורבנו משולם האם בראש השנה מקריבים שיעור של ראש חודש. ב. אף אם מקריבים האם מזכירים אותו בתפילה.

ובפני' ביאר שיש לומר וליישב את שיטת רבנו משולם, שמה שמבואר בתוספתא שהקריבו שיעור של ראש חודש בכל החודש ואף בראש השנה, זה שיטת רבי שמעון שהוא לשיטתו בסוגיא שלנו (ובאריכות גמ' להל), לדעת רבי שמעון ששיעור של ראש חודש מכפר רק על טהור שאכל קודש, ושעיר רגלים מכפרים על טומאה בהעלם, ולשאר התנאים שיעור של ראש חודש שיעור של הרגלים שווים שמכפרים על העלם טומאה, א"כ לדעת שאר התנאים באמת לא נזקק להקריב קרבן של ראש חודש בראש השנה, וכפרתו תהיה מצד קרבנות היום.

אבל לרבי שמעון שקרבן של ראש חודש יש בו כפרה מיוחדת שאין בשאר שעירים נזקקו להקריבו אף בראש השנה, א"כ נוקט הפני' רבנו משולם ביאר דבריו כדעת רוב תנאים שאין ענין להקריב את השעיר של ר"ח בראש השנה, משא"כ ר"ת ששאל מהתוספתא הדברים ברורים לשיטת רבי שמעון. וכך אף ביאר בטורי אבן שם, מלבד הסתייגותם למסקנא כיון שנוקטו התוס' ששוב הודה רבנו משולם לר"ת שכוונתו הייתה שמקריבים קרבן דראש חודש בראש השנה, והמכוון היה שהתכסה בכתוב.

במנחת חינוך (שיב, א) הביא את דברי הפני' והטורי אבן, וחשבון דבריו שאף לרבי מאיר ורבי יהודה מקריבים שיעור ראש חודש בראש השנה, והדבר הוא מחמת גזירת הכתוב, שהרי לדבריהם בין כך הכפרה שווה.

וכתב עוד, שהרמב"ם פסק כנזכר בפ"ב מהלכות שגות כשיטת רבי יהודה, ולפי חשבוננו של הפני' היה צריך הרמב"ם לסבור שאין קרבן ראש חודש בראש השנה, שהרי רק לר"ש נזקקנו לב' הקרבנו, אבל ברמב"ם להדיא כתב בתמידין ומוספין (ט, א) "באחד בתשרי מקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר חטאת הנאכלת זהו מוסף היום יתר על מוסף ראש חודש הקרב בכל ראש חדש לפיכך אם חל להיות בשבת היו שם שלשה מוספין מוסף שבת ומוסף ראש חדש ומוסף היום" ע"כ. הרי מבואר שסבר שהקריבו בראש השנה מוסף ראש חודש, א"כ בין כך מבואר שסבר הרמב"ם כר"ת.

הזכרת ראש חודש בראש השנה.

מהנידון הנזכר עד עתה במחלוקת התנאים לדעת הפני', אם הקריבו קרבן ראש חודש בראש השנה, וכיטת הטורי אבן והמנ"ח שלמעשה אין מחלוקת וכבר הוכיחו ברמב"ם שפסק כרבי יהודה ופסק שיש קרבן ראש חודש בראש השנה, וכו'.

מעתה יש לעיין בדין הזכרת מעין המאורע בראש השנה האם יזכירו אף את ראש חודש, ויסוד הדבר נלמד בגמ' בעירובין (מ, א) אמר רבה כי היוגין בי בר הונא איבעיא לן מהו להזכיר של ראש חודש בראש השנה כיון דחלוקין במוספין

סיכום הדף

נושא: שנים שהם ארבע. טומאת מקדש וקדשיו.

אמרה התורה ב' ענייני שבועות (שליה, לא אוכל) ולהיטיב (חיוב, אוכל) להבא. **ודרשו חז"ל להרע ולהטיב על העבר**, שה"כ ד'. וכן בהלכות **טומאה** נאמרו ב', לא ידע שהוא טמא, ואכל קודש בטומאה, נכנס למקדש בטומאה. **ודרשו חז"ל עוד ב'**, ידע על הטומאה ולא ידע שאכל קודש, או שנוכנס למקדש. **בהלכות הוצאה שבת**, ב' מהתורה ששורשם בהוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ע"י שמעך ברה"ר והכניס ידו לרה"י והוציא. או עמד ברה"י והוציא חפץ לרה"ר. **ודרשו חז"ל עוד ב'**, הכנסה, היינו עומד ברה"י הוציא ידו לרה"ר והכניס חפץ פנימה. וכן עומד ברה"ר ונטל ממקומו ומניחו ברה"י. **ועי' הדרך מראות נעים** אמרה תורה ב' "שאת" כאמר לבן, "בהרת" לבן כשלב. והוסיפו חז"ל ב' כקרומ ביצה וכסדי ההיכל (מהגמ' להל).

קרבנות הבאים לכפרת ידועה הטומאה: לדעת רבי יהודה, א' ידועה על טומאה לפני שאכל קודש או נכנס למקדש, וידועה על טומאה לאחר שאכל או נכנס למקדש, ובאמצע התעלמה ממנו הידיעה, מתכפר ע"י קרבן עולה יורד. **ב' ידע בתחילה, ואין ידועה בסוף**, שיעור יוה"כ הנעשה בפנים שנעשה ביוה"כ תוליד, וכאשר נודע לו מביא קרבן עולה יורד. **ג' לא ידע בתחילה ורק ידע אח"כ**, שיעור הנעשה בחוץ ביוה"כ ועצם יוה"כ ועצם יוה"כ מכפרים, **ודרשו** "מלבד חטאת יוה"כ הכפורים" כשם שיעור בסוף פ' **לא ידע בכלל**, מכפרים שיעור הרגלים ושיעור ראש חודש.

לדעת רבי שמעון, שיעור ראש חודש מכפרים על טהור שאכל בשר קודש טמא. ובשאר כל הדברים סבר כרבי יהודה, **ואמר** שאם אבד קרבן והפרישו אחר במקומו ונמצא, ניתן להקריבו כיון שבסכ"כ כולם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.

לדעת ר"ם, כל השעירים שווים בכפרתם על טומאת מקדש וקדשיו (למעט שיעור הנעשה בפנים שלכ"ע מכפר על ידיעה בתחילה ולא בסוף. ש"י ע"פ הגמ' להל).

לדעת רבי שמעון בן יהודה בשם ר"ש, בכל קרבן יש תוספת כפרה, **שעיר ר"ח** מכפרים רק על טהור שאכל קודש טמא. **שעירים של רגלים** מכפרים בנוסף על טומאה שיש בה העלם גמור. **של יוה"כ** בנוסף מכפר על העלם ואח"כ ידיעה. **ואמר** שניתן להקריב קרבן שאבד ונמצא, אפילו של ר"ח (שעוקבו רק על טהור שאכל קודש טמא) ביוה"כ (שמכפר על העלם גמור, ועל ידיעה בסוף) כיון שמתרת עיקר הקרבנות על טומאת מקדש וקדשיו.

על טומאת מקדש וקדשיו במזיד, מכפרים שיעור יוה"כ הנעשה בפנים, ועיצומו של יוה"כ. **על שאר עביות שבתורה** הקלות היינו עשה ולא תעשה, והחמורות היינו חייבי כריתות, וחייבי מיתות ב"ד, שעשאן במזיד ושוגג, בין נודע לו ובין לא נודע, מכפר שיעור המשלח.

לדעת רבנו, שווים כולם בכפרה על שאר עבירות, שהכפרה ע"י שיעור המשלח. **וחלוקים כהנים מישראל** רק בטומאת מקדש וקדשיו, שישראל שיעור הפנימי בתליה בחסרון ידיעה בסוף וכו', והכנים מתכפרים בפר השני שהקריב הכהן גדול. **ולדעת ר"ש**, כשם שדם השעיר הפנימי מכפר לישראל בלא יודו (שהרי אין בו יודו), כך דם הפר מכפר לכהנים אף בלא יודו. **א"כ היודו של הפר** מכפר לכהנים על שאר עבירות, ושעיר המשלח מכפר רק לישראל ולא לכהנים. **מסכת שבועות נשנתה אחר מסכת מכות**, בשלהי מסכת מכות עסקו בהקפת הראש והשחתת הזקן ובדבר אחד שיש בו כמה חיובים, **המשיכו** לדון בשתיים שהן ארבע.